

УДК 94 (477)

Мар'яна Полич

МІСЦЕ ЛОНГИНА ЦЕГЕЛЬСЬКОГО У ПОЛІТИЧНОМУ І ДЕРЖАВОТВОРЧОМУ ЖИТТІ ЗУНР І УНР

У статті, показано громадсько-політичну діяльність відомого політика, юриста, дипломата Лонгина Цегельського на тлі суспільних процесів у Західній Україні, Наддніпрянщині. Охарактеризовано його місце у національному русі галичан на початку ХХ ст., висвітлено державотворчу діяльність в Українській Національній Раді та уряді ЗУНР, а також у складі уряду Директорії УНР.

Ключові слова: Лонгин Цегельський, ЗУНР, УНР, Акт Злуки, українська державність,

Історія кожної країни, кожної сфери її життя – економіки, політики, дипломатії, культури, науки і тощо – є персоніфікованою, оскільки визначальним чинником суспільно-політичного розвитку є вплив на нього дій і вчинків конкретної особистості. Саме тому актуальним завданням сучасної історичної науки стало вивчення життя й діяльності визначних українських громадсько-політичних діячів, імена яких в часи засилля однопартійної тоталітарної системи були викреслені з української історії. Однією із таких постатей, яка має бути повернена із забуття, є Лонгин Михайлович Цегельський (1875–1950 рр.).

Зважаючи на те, що до розвалу СРСР і проголошення незалежності України ім'я Л. Цегельського було відоме лише вузькому колу фахових істориків, а документи, що стосуються його діяльності, зберігалися у спеціальних фондах архівів і бібліотек, до цього часу не здійснено комплексного дослідження його громадсько-політичної, публіцистичної та наукової діяльності. Недостатнє вивчення означеної проблеми, а також її актуальність вимагають подальшого наукового дослідження, яке дозволить виявити чинники, які сприяли формуванню особистості Л. Цегельського, з'ясувати роль і місце громадсько-політичного діяча у подіях національно-визвольних змагань 1917–1923 рр., проаналізувати його вплив на формування української національної преси, дослідити, систематизувати його творчий доробок тощо. З огляду на основну мету – дослідити громадсько-політичну та дипломатичну діяльність Л. Цегельського та визначити його вплив на формування української державності, – авторка статті ставить перед собою завдання проаналізувати й систематизувати наявну українську і зарубіжну історіографію, диференціювати її за часовою і просторовою ознакою. Дослідити участь у державотворчих процесах Західноукраїнської Народної Республіки (далі – ЗУНР) та Української Народної Республіки (далі – УНР).

В українській (а тим більше – в зарубіжній) історичній науці відсутні наукові дослідження, присвячені громадсько-політичній діяльності Л. Цегельського у першій половині ХХ ст. Однак, кожний дослідник, працюючи над політичною історією Західної України того часу безумовно згадував постать Л. Цегельського. Тому певні аспекти його життєвого шляху досліджувалися вітчизняними істориками.

Фрагменти громадсько-політичної діяльності Л. Цегельського знайшли своє відображення у працях діаспорних дослідників, зокрема, М. Стахів [1], С. Шевчука [2], С. Ярославина [3] та інших.

Радянська історіографія намагалася уникати згадок про діячів українського національного руху взагалі, а коли окремі автори їх і згадували, то лише побіжно і виключно у негативному плані. Починаючи з 1920-х рр., у радянській історичній науці панівне становище посів принцип партійно-класового підходу, що передбачав однозначно негативну оцінку політичної діяльності осіб, які не поділяли переконань комуністичної ідеології.

В українській історіографії практично немає спеціальних наукових праць, присвячених цій особистості. Лише опосередковану інформацію містять дослідження І. Гошуляка [4], І. Дацківа [5], М. Здоровеги [6], М. Литвина [7], С. Макаруча [8] та інших.

Отже, в історичній науці відсутні наукові праці, предметом дослідження яких були громадсько-політична діяльність Л. Цегельського. У переважній більшості праць, присвячених політичній історії Західної України першої половини ХХ ст., виділено окремі фрагменти його життєвого шляху – членство в Народному Комітеті Української національно-демократичної партії (далі – УНДП), участь в Українській Національній Раді (далі – УНРаді) та Державному секретаріаті ЗУНР.

У 1917 р. стало очевидним, що австрійська існувати не може. Це ще більше проявилось після того, як у царській Росії в лютому 1917 р. вибухнула революція та утворилася Центральна Рада в Києві. Надзвичайно посилилася боротьба західних українців за автономію після підписання Брестського мирного договору 9 лютого 1918 р. між Четвертим союзом і УНР. Окремим додатком до нього був таємний договір між Австро-Угорщиною і УНР, згідно з яким ті частини Східної

Галичини, де «переважало українське населення, відділялися від королівства Галичини і злучалися з Буковиною в один суцільний коронний край» [9, с. 146].

Розв'язка проблем народів Австро-Угорської імперії мала б полягати на створенні федерації автономних держав з власними урядами, але під Скіпетром одного царя. Очевидно, для українців йшлося про поділ Галичини на українську й польську. Проте як і все інше в Австрії, питання вирішувалося дуже повільно. У серпні 1918 р. у Львові з ініціативи УНДП відбулися наради про організацію українського війська та адміністрації. Український політичний провід не обмежився промовами послів у австрійському парламенті. У зв'язку з цим Народний комітет УНДП уповноважив Л. Цегельського І. Кивелюка, С. Барана, В. Панейка розпочати підготовчу діяльність «до самочинного перебрання влади в краю». З цією метою упродовж серпня-вересня у Львові відбулася серія таємних нарад «про організацію адміністрації і війська, що мали зайняти Львів і Східну Галичину в ім'я української державності» [10, с. 93]. У нарадах брали участь довірені організатори повітових комітетів УНДП із тим, щоби «докладно поінформувати: хто і що має робити та кого має приєднати до тайної змови щодо перейму влади в означеному дні» [10, с. 92].

У вересні 1918 р. у Львові організовано гурток українських старшин, який називався «Центральний Військовий Комітет». Цей комітет відповідав за оборону української Галичини й планував перебрання влади українцями у краї [11, с. 11].

Також у вересні 1918 р. Українська парламентарна репрезентація (далі – УПР) відрядила Л. Цегельського до Києва, з метою досягнути порозуміння з гетьманом П. Скоропадським щодо майбутніх планів, в т. ч. державності України. Павло Скоропадський не повірив у можливість розвитку революційної ситуації в Австро-Угорщині та Німеччині, а політика опозиції взагалі не вселяла оптимізму. На нараді лівих партій Л. Цегельський, охарактеризувавши політичне становище в Європі, пропонував опозиційним партіям підтримати політику гетьмана, не розпочинати проти нього перевороту, т. зв. «горожанської боротьби», бо вона скінчиться фатально для справи української державності, радив «порозумітися з гетьманом і підперти історичну українську владу» [12, с. 25–33].

У відповідь В. Винниченко, – за словами Л. Цегельського, – досить саркастично й самовпевнено відповів, що Український Народний Союз «не мальчики і наук українських послів із Відня та їх посередництва нам не потрібно» [12, с. 29].

Перебуваючи наприкінці вересня 1918 р. у Києві, Л. Цегельський брав участь у відкритті Державного українського університету. Тут проявився максималізм й великий оптимізм Л. Цегельського: здатність бачити в окремому факті, нехай урочистому, і майбутню світлу долю України, і вільний розвиток української мови та культури серед європейських культур, і злуку Східної Галичини з Великою Україною, адже, як випливає із його спогадів, ситуацію у Києві він оцінював як безвихідну [13, с. 351].

Після відвідин Києва, Л. Цегельський вирушив до Відня, щоб прозвітувати про стан справ в Наддніпрянській Україні перед УПР. Було очевидно, що у разі перевороту, згадував він, більшовики «зроблять кінець Директорії – так як це сталося за правління Центральної Ради у грудні 1917 р.» [14, с. 159].

На початок жовтня 1918 р. розбіжності в західноукраїнському політикумі щодо долі західноукраїнських земель викристалізувалися. Значна частина націонал-демократів й деякі радикали виступали за утворення самостійної держави, яка згодом об'єдналася б із УНР. Інші висловлювалися за перебування цих територій у складі федеративної Австрії. Соціал-демократи, більшість радикалів, а також Українські січові стрільці і студентство виступали за негайне об'єднання всіх українських земель в одну державу [15, арк. 4]. На середину жовтня 1918 р. австрійський уряд втратив контроль над Галичиною, політичні кола монархії насамперед турбували ті питання, що стосувалися основних центрів Австрії, Чехії і Угорщини. Розпад Австро-Угорської імперії став очевидним. У зв'язку з розпадом імперії 18 жовтня 1918 р. з ініціативи УПР у залі «Української Бесіди» в Народному домі Львова зібралися українські депутати Державної Ради Австрії від Східної Галичини і Буковини, Галицького та Буковинського крайових сеймів, члени Палати Панів Австрії, єпископи-вірилісти сейму і по три представники від українських політичних партій, щоби виробити позицію українських політичних сил. Із Закарпаття отримали письмове повідомлення про солідарність з роботою та рішеннями Конституанти (Конституційні збори) [16, с. 438]. З відчуттям відповідальності перед народом, перед минулими і майбутніми поколіннями високі збори в Народному домі проголосили себе УНРадою.

У свою чергу УНРада вирішила «проголосити утворення з українських земель Австро-Угорщини Української держави». Безперечно, цей декларативний акт ще не означав утворення держави де-факто. І це усвідомлювала Рада. В другому пункті її рішення записано: «Постановляється виробити приготівні заходи, щоби се рішення перевести в життя» [8, с. 5–6].

Автором декларації та маніфесту, ухвалених Конституантою, був Л. Цегельський. Проголошення української державності 19 жовтня 1918 р., за його словами, стало першим українським державно-правовим актом у Галичині, а 1 листопада 1918 р. – лише втіленням цього акту в життя. У дні підготовки до проголошення української державності у Східній Галичині особливо виразно проявилися організаторські здібності й політична зрілість Л. Цегельського, про що свідчать тогочасні записи у щоденнику його дружини Ольги [13, с. 371–374].

28 жовтня 1918 р. на вечірньому засіданні львівської делегації УНРади вирішено перебрати під свій контроль усі запаси продовольства [17, с. 99]. 31 жовтня 1918 р. відбулася спільна нарада УНРади і військового комітету, під час якої вирішено: як сьогодні не переберемо влади в місті, завтра вже буде запізно [18, с. 15]. Шляхом успішного повстання, розпочатого в ніч із 31 жовтня на 1 листопада 1918 р., на території Східної Галичини, без особливих ускладнень, встановлено українську владу. Того ж дня, 1 листопада, УНРада звернулася з відозвою «До населення цілої держави», де сповіщалося про перемогу національно-демократичної революції та накреслювалися першочергові кроки, спрямовані на утвердження та зміцнення національної державності. «Український народе! – проголошувалося в ній. – Голосимо Тобі святу вість про Твоє визволення з віковичної неволі. Від нині Ти господар своєї землі, вільний горожанин Української Держави. З нинішнім днем Українська Національна Рада обняла владу в столичному місті Львові і на цілій території Української Держави. Заки будуть установлені органи державної влади в законнім порядку, українські організації по містах, повітах і селах мають обняти всі державні, краєві і громадські уряди і в імені Української Національної Ради виконувати владу. Всім горожа нам Української Держави без різниці народності і віросповідання заporučається горожанську, національну і віросповідну рівноправність. Як тільки буде забезпечене й укріплене існування Української Держави, Українська Національна Рада скличе на основі загального, рівного, безпосереднього і тайного виборчого права Установчі Збори, які вирішать про дальшу будучність Української Держави» [19, с. 250]. Доля суверенної держави вирішувалася не тільки у Львові, а й в інших містах і повітах.

Як свідчив Л. Цегельський, за десятки років політичної боротьби, страйків, заворушень, кривавих виборів і демонстрацій він був твердо переконаний в успішному проголошенні та утвердженні української державності: «Віра і довіра освідомлених мас до нашої організації, до її лідерів були великі. Мені був добре відомий запал, патріотизм, готовність до посвяти наших старшин, розісланих по краю на місця чи розкинутих по казармах і залагах, у містах. У тому я був певен, що цієї ночі – приснопам'ятної ночі – край буде наш» [20, с. 45].

Суверенна держава народилася на західноукраїнських землях під національно-демократичними гаслами, які об'єднали усі патріотично налаштовані соціально-політичні сили українства. 1 листопада 1918 УНРада видала розпорядження про ліквідацію місцевих органів влади та управління на заміну їх новими, українськими. 5 листопада УНРада оприлюднила програмну декларацію, яка проголошувала Західно-Українську державу як правову парламентську республіку, де «всі громадяни без різниці мови, віри, року, стану чи пола будуть справді рівні перед правом, а наскрізь демократичний лад... забезпечить верховний голос у державі демосові, масам робочого народу. Український парламент, що його виберуть відразу тільки-но край заспокоїться, проведе справедливую аграрну реформу в інтересах малоземельних і безземельних. Робітниче законодавство забезпечить трудящим 8-годинний робочий день, благополучну старість і належну охорону праці. Хлібороб і робітник будуть основою і керманичем держави» [21, с. 27].

Після проголошення ЗУНР найважливішим питанням стало формування уряду держави. Проте поміркованість і нерішучість керівництва УНРади, відсутність організаційної єдності центру з усіма повітами, невизначеність позиції Антанти стосовно державності краю спричинилися до зволікання у формуванні уряду. Тільки 9 листопада 1918 р. УНРада створила уряд під назвою Тимчасовий Державний Секретаріат. Одночасно вирішено питання про державний лад Української держави – республіканський, офіційна назва держави – ЗУНР. До складу першого Державного Секретаріату ЗУНР увійшло 14 державних секретарів, з них 8 – від УНДП, 2 – від УРП, 1 – від ХСС, 1 – від УСДП і 2 – безпартійні. Головою президії та державним секретарем фінансових справ призначено К. Левицького, державним секретарем внутрішніх справ – Л. Цегельського, зовнішніх справ – В. Панейка, військових справ – Д. Вітовського, юстиції – С. Голубовича, земельних справ – С. Барана, торгівлі і промислу – Я. Литвиновича, шляхів – І. Мирона, пошти і телеграфу – О. Пісецького, освіти – С. Смаль-Стоцького, праці та суспільної опіки – А. Чернецького, суспільного здоров'я – І. Куровця, віросповідання – О. Барвінського, публічних робіт – І. Макуха. На правах державного секретарства діяв також харчовий відділ, очолюваний підприємцем С. Федаком. 10 листопада 1918 р. члени нового уряду склали присягу [22, с. 15].

Одним із найважливіших державних актів УНРади став «Тимчасовий Основний закон про державну самостійність українських земель колишньої Австро-Угорської монархії», ухвалений 13

листопада 1918 р. У ньому визначалися конституційні засади новоствореної держави, в тому числі її назва, територія, характер влади, вищі її органи, державна символіка. Отже, згідно з Тимчасовим Основним законом, ЗУНР розбудовувалася як самостійна, правова, соціальна і демократична держава, верховенство влади в якій мало належати її народу [23, с. 126]. Будівничі молодій держави в стислі строки створили чіткий апарат державної влади та управління, органи охорони громадського порядку (міліцію і державну жандармерію), розгалужену систему судочинства.

Державний секретар внутрішніх справ, яким став Л. Цегельський і відповідно секретаріат мали широкі повноваження. У його обов'язки, крім охорони громадського порядку, входила організація адміністративного апарату у Львові та на місцях. Помічником і заступником держсекретаря, за поданням Л. Цегельського, УНРада затвердила Р. Перфецького, адвоката й депутата сейму. Йому доручено забезпечувати внутрішню роботу секретаріату. Особисто Л. Цегельський здійснював організацію місцевих адміністрацій. Насамперед були обрані або призначені комісари замість колишніх старост у повітах, розпочалося також формування народної міліції, продовольчих відділів, проводився запис добровольців до українського війська [24, с. 155–157].

Одночасно Л. Цегельський здійснював роботу з вдосконалення діяльності державного апарату влади. По-перше, 15 листопада 1918 р. за поданням Секретаріату внутрішніх справ ухвалено Закон «Про доповнення складу Української Національної Ради відпоручниками повітових і міських організацій» [8, с. 63]. Він встановлював квоту, згідно з якою належало дообрати 70 депутатів. По-друге, 16 листопада УНРада схвалила один з найважливіших актів – «Закон про тимчасову адміністрацію областей Західно-Української Народної республіки» [25, с. 71], який, на думку багатьох дослідників, мав конституційне значення. Згідно з цим законом, на території ЗУНР залишалося функціонувати австрійське законодавство, за умови, що воно не суперечило інтересам Української держави. Усі адміністративні органи на території ЗУНР були підпорядковувалися Державному Секретаріату. Передбачалися й інші заходи, які стосувалися роботи державного апарату, місцевого самоврядування, судів, пошти, телеграфу, залізниці тощо.

У цьому контексті велике зацікавлення викликає особиста позиція Л. Цегельського у підходах до багатьох аспектів державного будівництва. Дослідження діяльності Л. Цегельського підтверджує, що він дотримувався у роботі поміркованих поглядів, керувався правом і сповідував толерантність у ставленні навіть до ворогів. Безумовно, це не завжди подобалося радикально налаштованим діячам. Судячи зі спогадів Л. Цегельського, він неодноразово конфліктував з М. Лозинським, Д. Вітовським та деякими іншими своїми колегами при розв'язанні ряду проблем [26, с. 42–43]. Подібні розбіжності були не просто професійними суперечками чи непорозуміннями. Йшлося про речі принципові, а саме, різні підходи до вирішення проблем державного будівництва.

Слід зауважити, що діяльність Л. Цегельського у цей час не обумовлювалася лише участю в організації проголошення та здобуття влади на західноукраїнських землях чи роботою на посту Державного секретаря ЗУНР з його широким спектром функцій та обов'язків. Л. Цегельському судилося закласти основи української дипломатії, бути співтворцем акту Злуки Наддніпрянської та Західної України, працювати у відомствах іноземних справ ЗУНР та УНР, а згодом – реалізувати низку міжнародних акцій молодій держави, виконувати дипломатичну місію уряду ЗУНР у США.

Опинившись у скрутній ситуації після втрати Львова, УНРада та Державний Секретаріат, які перебували на той час у Тернополі, вирішили негайно вислати місію у Наддніпрянську Україну для налагодження тісних контактів та отримання негайної фінансової й військової допомоги. Йшлося, насамперед, про штабних офіцерів, гармати, боєприпаси тощо. Очолити місію доручено Л. Цегельському, оскільки він мав значний досвід виконання дипломатичних доручень, добрі стосунки як із гетьманом й членами гетьманської влади, так і з представниками Директорії – з В. Винниченком і С. Петлюрою. Як зазначав Л. Цегельський у спогадах, для цього він був «достатньо дипломатичний і здатний до швидких рішень, а також доброї стилізації угод» [8, с. 115].

І хоча Л. Цегельський з великою підозрою та недовірою поставився до Директорії, яка, на його думку, не була легітимною, адже «становила собою об'єднання тільки соціалістів, метою якого повалення гетьмана та створення соціалістичної республіки», вести переговори довелося саме з цією владою. Більшість правих політиків Галичини, а серед них і Л. Цегельського, аж ніяк не влаштовувала соціалістична орієнтація частини провідників УНР і навіть їх готовність прийняти радянську платформу, правда, як вони говорили, не московську, а українську. Вихованих у легітимному дусі галичан лякала анархія, руйнівний революційний деспотизм й отаманщина – жахіття, які переконливо описав Л. Цегельський у своїх мемуарах [26, с. 148].

Після бурхливих перемовин представники Директорії погодилися з пропозицією галицької делегації розпочати підготовку до злуки обох українських держав та надати допомогу галицьким військам під Львовом. При цьому Л. Цегельський настояв на галицькій автономії. Як згадував Л. Цегельський, завдяки С. Петлюрі усі питання вирішено позитивно. Того ж дня у Фастові укладено

перший міждержавний прелімінарний (передвступний) договір про злуку «обох українських держав в одну державну одиницю» [27, с. 108].

Надаючи важливого значення об'єднанню з Наддніпрянською Україною, керівництво ЗУНР прагнуло якнайшвидше ратифікувати передвступний договір. Перешкоджав цьому несприятливий перебіг воєнних дій. Західноукраїнський уряд змушений був незабаром залишити Львів і переїхати спочатку в Тернопіль, а згодом у Станиславів. Саме там 3 січня 1919 р. на першому засіданні УНРади була одностайно прийнята ухвала про Злуку ЗУНР з УНР [28, с. 4].

Досить вагоме значення для всієї української справи мала активна участь Л. Цегельського у проголошенні Злуки. Він у складі репрезентативної делегації з 36-ти осіб і відповідної охорони спеціальним поїздом вирушив із Тернополя – до Києва. Делегацію очолив перший віце-президент УНРади Л. Бачинський, а до її складу, окрім Л. Цегельського, входили такі відомі політичні діячі того часу, як Д. Вітовський, С. Вітик, Р. Перфецький, В. Стефаник, І. Мирон, О. Бурачинський. 22 січня 1919 р. на Софіївському майдані в Києві в урочистій обстановці офіційно проголошено Акт Злуки. Під час церемонії Л. Цегельський виступив першим, зачитав текст ухвали УНРади від 3 січня і передав його голові Директорії УНР В. Винниченкові [29, арк. 2].

В успішному проведенні Акту Злуки з ініціативи провідних галицьких і східноукраїнських політиків чи не найвагомішою, якщо йдеться про політичну акцію, була роль Л. Цегельського. Це був найпомітніший аспект його державницьких, у тому числі й дипломатичних зусиль. Описуючи перебування галицької делегації на урочистостях під час Злуки у Києві, Л. Цегельський відзначав: «Здається, що від часів, як галичанин, Петро Конашевич-Сагайдачний, у Києві, на Подолі, фундував Братську школу, а галичани-професори – Книжницький і Плетенецький – організували Її (біля 1615 р.), не було такої «інвазії» Галичан у Києві й такого напливу Галицького духа – зрівноваженого, зрілого, організуючого, консервативного, Сильно національного, державницького, всеукраїнського духа. І кияни, здається, зрозуміли значення цієї галицької інвазії та піддавалися їй. Наче відчували, що оці галичани мають якесь національне післанництво: заціплювати, скріплювати та формувати ідею української державності та соборності» [30, с. 318–319].

Л. Цегельський підкреслював, що Київ вплинув і на свідомість галичан, вони внаслідок того стали ще більшими українськими соборниками. Адаже у столиці галичани разом із представниками всіх земель творили нову всеукраїнську історію, свідомо вливалися у загальноукраїнське русло. «До Києва їхали галичани, – зазначав політик, – з Києва вертали всеукраїнцями» [30, с. 319]. Згодом таке всеукраїнство неодноразово, інколи навіть фатально, відбилося на політиці й долі багатьох галичан, хоча соборниками вони залишалися завжди. Але тоді, писав Цегельський, «чар Києва – матері всіх городів українських, символу всієї України – був надзвичайний» [30, с. 319].

Після проголошення Злуки українських земель Л. Цегельський став одночасно заступником міністра закордонних справ УНР у Києві, чи як тоді казали, «товаришем міністра закордонних справ» (міністром був Володимир Чехівський – примітка автора). Призначення на цю посаду було хіба теоретичним, бо якогось фактичного об'єднання урядів УНР і ЗУНР так і не трапилося. Та й невдовзі Київ захопили більшовики. За його власним свідченням, цю посаду він формально посідав упродовж 23 січня – 3 лютого 1919 р. до того часу, коли Директорія змушена була покинути Київ [26, с. 251].

У цей час Л. Цегельському випала ще одна нелегка місія – евакуація галицької делегації з обложеного Києва. Крім того, на нього як заступника міністра, поклали обов'язки закриття Міністерства закордонних справ. Та найважчим було відчуття втрати Української державності. «Падіння Директорії, – пізніше напише Л. Цегельський у спогадах, – було початком кінця Української держави. Вся героїчна боротьба опісля, всі зусилля Січових стрільців, Петлюри, Галицької армії. Армії УНР і т. д. від весни 1919 р. аж до боїв під Замостям у час наступу Будьоного і Тухачевського на Львів-Варшаву (1920 р.) – це лиш безуспішні намагання повернути втрачене у результаті історичного промаху т. зв. української демократії з листопада 1918 р.» [26, с. 279].

Л. Цегельському вдалося без втрат вивести з Києва і доставити у Галичину делегацію галичан разом із охороною, а також ті українські родини, які не захотіли залишатися в окупованій столиці. Це було останнім офіційним дорученням уряду Директорії УНР [31, с. 140–141]. Завдяки своїм знанням іноземних мов і досвіду дипломатичної діяльності Л. Цегельський очолював переговори з усіма закордонними представниками. Однією з найважливіших була місія від Мирної конференції, керована французьким генералом Юзефом Бартелемі. Але ці перемовини не увінчалися успіхом, оскільки УНРада не погодилася на умови перемир'я, запропоновані генералом Ю. Бартелемі. Л. Цегельський вважав за потрібне прийняти умови, які б забезпечили суверенітет хоча б якоїсь території та дали б визнання держав Антанти, виступив із різкою незгодою з курсом уряду ЗУНР і 13 лютого 1919 р. подав у відставку [31, с. 140–141].

Таким чином, особа Л. Цегельського належить до когорти визначних діячів творення державності в 1918–1919 рр., які відзначалися патріотизмом, ораторськими здібностями та активною державно-політичною діяльністю. Його цілеспрямована позиція задля української

державної ідеї проявлялась практично в усіх подіях та рішеннях за його участю. Очолюючи провідні міністерські відомства, від функціонування яких залежали важливі державні рішення, він був у постійному пошуку діалогу між наддніпрянськими та галицькими діячами через численні місії, зустрічі, переговори, а в кінцевому підсумку став біля витоків проголошення Акту Соборності українських земель. Отже, Л. Цегельський, виступив одним з розробників основ внутрішньої та зовнішньої політики новоствореної держави.

Список використаних джерел

1. Стахів М. Західна Україна на тлі історії Європи в 1918–1919 рр. – Т. 1 / М. Стахів, Я. Штендера. – Філадельфія, 1969. – 213 с. Стахів М. Західна Україна: нарис історії держ. буд-ва і збройної і дип. оборони в 1918–1923. В 6 т., 7 кн. / М. Стахів. – Скрантон, 1959–1961. Стахів М. Україна в добі Директорії УНР в 7 т. / Т. 2: Україна між двома силами. – Скрантон, 1963. – 248 с. 2 Шевчук С. Пора сказати правду про наші Визвольні Змагання добитися волі для Галицької землі 1918–1939 / С. Шевчук. – Торонто, 1965. – 280 с. 3. Ярославин С. Визвольна боротьба на Західноукраїнських землях у 1918–1923 роках / С. Ярославин. – Філадельфія: Америка, 1956. – 182 с. 4. Гошуляк І. Тернистий шлях до соборності (від ідеї до Акту Злуки) / І. Гошуляк. – К.: ІПІЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2009. – 467 с.]. 5. Дацків І. Б. Українська дипломатія (1917–1923 рр.) у контексті світової історії [монографія] / І. Б. Дацків – Тернопіль: КРОК, 2013. – 621 с. Дацків І. Дипломатичне співробітництво ЗУНР із УНР в добу Української революції / І. Дацків // Історико-філософський журнал Університет. – К.: Київський славистичний університет, 2009. – № 1 (27). – С. 61–70. 6. Здоровега М. Лонгин Цегельський біля витоків української дипломатії / М.Здоровега // Всеукраїнський науковий журнал «Мандрівець». – 2009. – № 2. – С. 42–44. 7. Литвин М. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. / М. Литвин. – Львів.: Інститут українознавства НАНУ; Інститут Центрально-Східної Європи, 1998. – 488 с. 8. Макарчук С. А. Українська Республіка галичан. Нариси про ЗУНР / С. А. Макарчук. – Львів: Світ, 1997. – 192 с. 9. Дацків І. Б. Брест 1918: європейський прорив України: Монографія / І. Б. Дацків. – Тернопіль: Астон, 2008. – 254 с. 10. Левицький К. Великий зрив (до історії української державності від березня до листопада 1918 р. на підставі споминів та документів) / К. Левицький. – Львів, 1931. – (репринтне видання). – Нью-Йорк. – 1968. – 150 с. 11. Лісоцька І. Р. Національно-визвольний рух у Східній Галичині в 1918–1921 рр.: військово-політичний аспект: автореф. дис... канд. іст. наук: 20.02.22 «Військова історія» / І. Р. Лісоцька; Держ. ун-т «Львів. Політехніка», Ін-т гуманіт. освіти. – Львів, 2000. – 19 с. 12. Цегельський Л. Правда про Гетьманщину. Що говорять і пишуть про українську державну політику і що з того правда, а що баламута / Л. Цегельський // Америка. – 15 травня 1931. – Ч. 3. – С. 25–33. 13. Цегельський Ю.-М. Зага роду Цегельських і розповідь про Камінку Струмилову /Ю.-М.Цегельський. – Ellcott City: Смолоскип, 1992. – 787 с. 14. Цегельський Л. З листопадових днів / Л. Цегельський // Америка. – 1 листопада 1932. – Ч. 126. – С. 145–161. 15. Центральний державний історичний архів України в м. Львові (далі – ЦДАЛ України), ф. 581, оп. 1, спр. 128, арк. 4. 16. Полич М. Державотворча та дипломатична діяльність Лонгина Цегельського у роки національно-визвольних змагань (1918–1921 рр.) / М. Полич // Матеріали IV міжнародної наукової конференції: «Національна революція: загальноєвропейська традиція та український контекст». [Івано-Франківськ, 2–3 березня 2012 р.]. – Івано-Франківськ: Лілея НВ, 2012. – С. 436–443. 17. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Історія. – Івано-Франківськ: Сіверсія, 2001. – 628 с. 18. Паліїв Д. На чисту воду: з моїх споминів / Д. Паліїв // Літопис Червоної Калини. – 1930. – Ч. 6. – С. 14–17. 19. Український вибір: політичні системи ХХ століття і пошук власної моделі суспільного розвитку / В.Ф. Солдатенко (керівник). – К.: Парламентське вид-во, 2007. – 576 с. 20. Цегельський Л. Проч зі шляхоцьким соймом! Проч з куриями: жадаємо загального рівного безпосереднього і тайного виборчого права до сойму / Л. Цегельський. – Львів: Наклад «Народного комітету», 1905. – 55 с. 21. Васюта І. К. Політична історія Західної України (1918–1939) / І. К. Васюта. – Львів: Каменяр, 2006. – 335 с. 22. Левицький К. Перший Державний Секретаріат у Львові / К. Левицький // Український Скиталець. – 1923. – 1 червня. 23. Українська революція і державність (1917–1920) / [Т.А. Бевз, Д.В. Веденєєв, І.Л. Гошуляк]. – К.: Парлам. вид-во, 1998. – 247 с. 24. Тищик Б. Й. Західноукраїнська Народна Республіка (1918–1923). Історія держави і права / Б. Й. Тищик. – Львів: Тріада плюс, 2004. – 392 с. 25. Тищик Б. Й. Західноукраїнська Народна Республіка 1918–1923 рр. / Б. Й. Тищик, Вівчаренко О. А. – Коломия: Світ, 1993. – 119 с. 26. Цегельський Л. Від легенд до правди. Спомини про події в Україні зв'язані з Першим листопадом 1918 р. / Л. Цегельський. – Львів: Свічадо, 2003. – 336 с. 27. Конституційні акти України, 1917– 1920. Невідомі Конституції України. – К.: Філол. і соціол. думка, 1992. – 262 с. 28. Юріїв І. Акт 22 січня 1919 р. / І. Юріїв // Літопис Червоної Калини. – Львів, 1938. – Ч. 1. – С. 3–6. 29. Центральний державний архів вищих органів влади та управління

України, ф. 1065, оп. 1, спр. 178, арк. 2. 30. Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923 рр. Уряди. Постаті. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України; гол. ред. ради Ярослав Ісачевич. – Львів, 2009. – 350 с. 31. Здорова М. В. Суспільно-політичні погляди Лонгіна Цегельського: дис... канд. політ. наук: 23.00.01 / М. В. Здорова. – Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2010. – 192 с.

Маряна Полич

МЕСТО ЛОНГИНА ЦЕГЕЛЬСКОГО В ПОЛИТИЧЕСКОЙ И ГОСУДАРСТВЕННО ЖИЗНИ ЗУНР И УНР

В статье, показано общественно-политическую деятельность известного политика, юриста, дипломата Лонгина Цегельского на фоне общественных процессов в Западной Украине, Надднипрянщине. Охарактеризованы его место в национальном движении галичан в начале XX в., освещено государственную деятельность в Украинской Национальной Раде и правительстве ЗУНР, а также в составе правительства Директории УНР.

Ключевые слова: Лонгин Цегельский, ЗУНР, УНР, Акт Злуки, украинская государственность.

Maryana Polych

LONGIN THEGELSKIY SEAN IN POLITICAL AND COUNTRYWIDE LIFE OF WEST UKRAINIAN NATIONAL REPUBLIC (WUNR) AND UKRAINIAN NATIONAL REPUBLIC (UNR)

In this article is showed public and political activity by Longin Thegelskiy who is known as politician, lawyer and diplomat, on a background of public processes in Western Ukraine, Naddnipyrianshchina. It is described his place in national motion of Galicia at the beginning of the XX century, reflected his state creative activity in Ukrainian National Government and Government of ZUNR, and also in composition of the government of Directory UNR.

Key words: Longin Thegelskiy, WUNR, UNR, Act of Zluka, Ukrainian state system.

УДК 342.1:32.01(477)(092)

Ігор Іваницький

ЛОНГИН ЦЕГЕЛЬСЬКИЙ. «ВІД ЛЕГЕНД ДО ПРАВДИ»: КЛЮЧОВІ ПРОБЛЕМИ

Розвідка присвячена аналізу ключових сюжетних ліній спогадів Лонгіна Цегельського «Від легенд до правди». У тексті подано багато конкретної інформації, авторського погляду на події, спроби аналізу політичної ситуації і всі ці матеріали мають значну історичну цінність. Серед ключових проблем – роль та місце постаті Дмитра Вітовського у організації та реалізації Листопадового чину 1918 р., реакція політичної еліти ЗУНР на антигетьманський переворот у Києві у 1918 р., а також процес створення управлінської вертикалі ЗУНР на місцях.

Ключові слова: ЗУНР, УНР, мемуари, Листопадовий чин, національно-визвольні змагання.

Для вивчення минулого, насамперед, міжособистісних відносин і розуміння мотивації тих чи інших дій, важливе значення відіграють джерела особового походження. Однією з основних складових в структурі даного виду джерел є мемуари. Мемуарні джерела досить давно привертають увагу як науковців, так і пересічних читачів, вони чіпляють своєю цікавістю, духом часу, яскравими образами. В сучасній українській історіографії, як й у світовій історичній науці, в зв'язку з антропологізацією досліджень, спостерігається підвищений інтерес саме джерел особового походження, до яких окрім мемуарів належать також щоденники, автобіографії, приватне листування та ін.

Мемуарні джерела – збірне поняття, що охоплює всі види розповідей (письмових та усних) окремих осіб про минуле, що спираються переважно на пам'ять оповідача, і створених з метою фіксації і осмислення цього минулого [1, с. 42].

У джерелознавстві мемуари розглядаються як наслідок становлення міжособистісних стосунків і як джерела, що втілюють процес усвідомлення особистості. Основною функцією мемуарів, як й інших джерел особового походження, є встановлення соціальних зв'язків індивідуума в еволюційному цілому [2, с. 466–467].

Переважна більшість провідних діячів української революції залишили спогади, щоденники, епістолярії, синтетичні праці історико-мемуарного характеру. До цього їх спонукала потреба